

חיבור מתוך עין טובה

שאלה לעיון:

מה ההבדל בין עין טובה לעין רעה? במה תלוי המבט?

עין טובה

לימוד מתורתו של הרב אלישע זצ"ל

כתיבה ועריכה: הרב ליאור לביא

פתיחה:

כולנו חיים בתוך אקלים חברתי מסוים. אנו מכירים מקרוב את החוויה התרבותית-תקשורתית של מאמרים ותגובות, מערכות אדירות של ידיעות וחדשות וטוקבקים בצדם.

האקלים הזה מייצר אוירה ביקורתית, מהירות שפיטה, פזיזות תגובה וחוסר עניין משווע בבירור העובדות לאשורן, כמו גם את הסיבות המהותיות שביסוד ההתרחשויות והתהוותן.

האם עין ביקורתית זו מועילה לנו או שמא פוגעת במרקם הנפשי המהותי לנו? ביחידת לימוד זאת נבקש ללמוד, לברר ולהתחדש במידת עין טובה.

שאלות לדיון:

1. האם היה אי פעם חבר או קרוב משפחה שלא הסתדרת אתו? אילו תחושות עברו בך?
2. מה אתה חש ברגע זה כשאתה נזכר בו?
3. כיצד התמודדת עם המצב?
4. האם הסיטואציה כולה עשתה אותך טוב יותר או טוב פחות?

תלמידי אברהם אבינו

1. מסכת אבות (ה יט):

כָּל מִי שֵׁישׁ בָּיָדוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ,
מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים
אַחֲרֵים, מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל בְּלַעַם הָרָשָׁע. עֵין טוֹבָה,
וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנִפְשׁ שְׁפֵלָה, מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם

2. אורות ישראל ד א

אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל וְהַעֲבֹדָהּ שֶׁל הַסַּנְגוּרִיָּא עַל
הַכָּלָל וְעַל הַפְּרָטִים אֵינְנָה רַק עֲבֹדָה הַרְגֵשִׁית
לְבָדָהּ, כִּי-אִם מִקְצוֹעַ גְּדוֹל בְּתוֹרָהּ, וְחִכְמָה עֲמָקָה
וְרַחֲבָהּ, רַבַּת הָעֲנָפִים, שְׁכָלָם צוֹמְחִים וְיוֹנְקִים
מִלְשָׁד טַל אֹרֹךְ תּוֹרַת חֶסֶד.

שאלות לדיון:

- מה קושר בין אהבה לבין סנגוריה?
- מדוע מכנה הרב קוק את הסנגוריה "עבודה"?
- מה ההבדל בין "עבודה הרגשית" לבין "חכמה עמקה ורחבה"?
- מה יסייע בידך על מנת לאהוב וללמד סנגוריה?

ישנה אהבה טבעית, והיא מביאה את האהוב ללמד זכות על הנאהב על ידו, ולפעמים אף מסתירה ממנו את פגמיו וחסרונותיו.

הרב קוק כתב בהמשך לפסקה שאנו עוסקים בה:

"האהבה הגדולה שאנחנו אוהבים את
אומנתנו, לא תסמא את עינינו מלבקר את כל
מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי
הבקורת היותר חפשית, נקיה מכל מום. כולך
יפה רעיתי ומום אין בך".

אהבת ישראל וסנגוריה אינם חיפוי על פשעים ופגמים והתעלמות ממצבים בעייתיים. אהבת ישראל בכלל וכל אחד מישראל בפרט מבוססת על אמונה עמוקה בערכם העצמי (להרחבה עיין ב'נצח ישראל' למהר"ל פרק יא) שאינו תלוי בהתנהגות כזו או אחרת.

כך כותב הרב קוק בהמשך הפרק:

• **תורת חיים (סיכום ומסקנות למעשה):**

אהבת ישראל – אהבת עם ישראל בכללו, ואהבת כל איש מישראל, אינה תלויה בצעידתם באורח ישר ולפי המצופה, אלא נובעת מעובדת היותם ישראל. כבן שאין אהבתו תלויה אלא בכך שהוא בן, כן ישראל "בין כך ובין כך קרויים בנים"! זהו הבסיס של העין הטובה המעמיקה לראות את הטוב המהותי הנמצא בעומק אישיותו של כל אחד ואחד מישראל באשר הוא.

מבחנה של העין הטובה הוא דווקא בשעה שכל ההופעות החיצוניות הפוכות לחלוטין למהות הפנימית – בעת הירידה. אם גם בשעה זו תעמיק העין להבחין כי עדיין קיים טוב פנימי מהותי או אז יתברר כי עין טובה היא. אך אם לא תוכל להעמיק ראות את המהות הפנימית בשעת ירידה וסיבוב, לא תיקרא עין טובה אלא עין שטחית, ואולי – במקרים קיצוניים של התמקדות אך ורק בחלקי, החיצוני והשלילי, תיקרא עין רעה.

מבט בעין טובה אינו מסיים את תפקידו בעצם ההבחנה במהות הטובה הגנוזה, אלא פועל פעולה ממשית מאד. מצד אחד הוא מרומם את המתבונן מעל החיצוניות ולוקחת אותו פנימה – למחוזות של טהרה ואמונה, עדינות ורוממות. ומן הצד השני היא פועלת גם על מי שמתבוננים עליו ומעוררת אותו לגלות את העומק המהותי שלו – שהרי יש מי שכל כך מאמין בו ומצפה להופעתו.

כדי לפתח עין טובה יש צורך במתינות. כנגד 'מהירות השפיטה' יש צורך בדרכו של החכם שאינו ממהר להשיב. הוא שואל ומברר ומשיב כהלכה. כך אפשר לפתח עין אמיתית שמגלה את העומק הקיים מאחורי הקליפות שמסתירות מבחוץ. כך צף ועולה לנגד העיניים הטוב הפנימי והמהותי.

אהבת ישראל היא תולדה

מהאמונה באורה האלוהי של כנסת ישראל,

שהוא לה סגולה עצמית

שלא תזוז ממנה בכל חליפות הזמנים [...]

הגילוי שמגלה הצדיק, האוהב את עצמיותה

של האומה בכל עז חייו,

את הטוב האלוהי הצפון בקרבה,

פועל לטובה על האיש העוסק בסניגוריה

האמיתית הזאת,

לרוממו מעל שפלות החיים הגסים

והמוגבלים, ההולכים קדורנית בזעפם העגום.

והפעולה חוזרת באורח סגולי על כללות

האומה ופרטיה,

להכניס בם כח מעורר לחן ולחסד א-ל,

שיפלס להם אורח לתשובה מאהבה.

3. בדרכיו – מתורת מו"ר הרב אלישע זצ"ל:

תהילתי יספרו עמ' 120-121

"התבוננות מתמדת במבט חיובי על תופעה

ועל אדם, ומתוך כך ניסיון החידוש

וההתפתחות, התיקון והשיפור. לא בכעס, לא

במתח, לא בפזיזות ולא בכוחניות – אלא מתוך

טהרת כוונות ורצון עצמי להתקדמות ראויה"

4. מסכת אבות ה, ז:

"שְׁבַעַה דְּבָרִים בְּגִלְם וְשִׁבְעָה בְּחֶכֶם...

וְאִינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ,

וְאִינוּ נִבְהַל (ממהר) לְהָשִׁיב,

שׂוֹאֵל כְּעִנְיָן וּמְשִׁיב כְּהִלְכָה"

מה הקשר בין מתינות לבין עין טובה?